

Article Info	RESEARC ARTICLE   ARAŞTIRMA MAKALESİ	  ORCID NO:
Title of Article	<b>The Aesthetic of Everyday Life in The City of The Context Social Environment Kuzguncuk Neighborhood Through The Eyes of Inhabitant Artists</b>	
Corresponding Author	<b>Necla DURSUN</b> Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yerel Yönetimler Bölümü Küresel Şehirler ve İstanbul Araştırmaları Programı, <a href="mailto:gokmenecla@gmail.com">gokmenecla@gmail.com</a>	
Submission Date Admission Date	01/04/2019 / 01/06/2019	
How to Cite	DURSUN N., (2019). Sosyal Çevre Bağlamında Kentte Gündelik Yaşam Estetiği Sanatçı Sakinlerinin Gözünden İstanbul'da Kuzguncuk Semt, Kent Akademisi, Volume, 12 (38), Issue 2, Pages, 270-287	

## Sosyal Çevre Bağlamında Kentte Gündelik Yaşam Estetiği Sanatçı Sakinlerinin Gözünden İstanbul'da Kuzguncuk Semt

Necla DURSUN<sup>1</sup>  
Aynur ATMACA CAN<sup>2</sup>

### Öz

Kentleri oluşturan mahalleler tarih boyunca hem mimari hem de sosyal açıdan önemli bir yere sahip olmuştur. Yapısal ve mekânsal olarak kendisine has özellikler taşıyan mahalleler birçok açıdan tarihe ışık tutmaktadır. Bazı mahalleler ise özellikli halini her dönem korumaktadır. İstanbul Üsküdar ilçesine bağlı Kuzguncuk semti bu tür mahallelerdendir. Kamusal alanda sanatla iç içe olan Kuzguncuk'ta sanat müzeden-galeriden çıkarak sokağa, caddeye, meydana eklenmiş; gündelik yaşama dahil olmuştur. Sakinleri ile etkileşim halindeki semtte sanatın bireye ulaşması hayal olmaktan çıkarak gereceğe dönüşmüştür. Çalışma bu çerçevede atölye ve ikamet adresi olarak seçimlerini Kuzguncuk'tan yana kullanan sanatçıların gözünden semt tarihine, sahip olduğu zenginliklere, sanatçıların semte kattıkları ile insan ve mekân etkileşimi bağlamında semti incelemektedir.

**Anahtar Kelimeler:** Kent, Mekân, Kültür, Sanat, Gündelik Yaşam Estetiği, İstanbul, Kuzguncuk

### Abstract

The neighborhoods that form the cities have had an important place both in architecture and social aspects throughout the history. The neighborhoods, which have their own characteristics both structurally and spatially, seher light on history in many aspects. Some neighborhoods maintain their characteristics in every period. Kuzguncuk, a neighborhood in Üsküdar district in Istanbul, is this kind of an example. There, where art and public sphere go hand in hand, art has spread to the streets out of the museums or galleries. Art involves in everyday life. In this interactive neighborhood, reaching of art to people isn't a dream anymore. In this context, this study aims to research the neighborhood in the context of human and space interaction by looking through the eyes of the artist who has chosen

<sup>1</sup> Marmara Üniversitesi SBE Küresel Şehirler ve İstanbul Araştırmaları Bilim Dalı mezunu öğrenci, Araştırmacı

<sup>2</sup> Doç. Dr. Marmara Üniversitesi SBF Yerel Yönetimler Bölümü

Kuzguncuk as a studio and inhabitancy. This research is based on the history of the neighborhood, the richness of it, the contribution of the artists to the local area considering the fact that the presence of the neighborhood will not be evaluated as just an area.

**Keywords:** City, Place, Culture, Art, Aesthetic of Everyday Life, Istanbul, Kuzguncuk

## Giriş

Tarih boyunca kentler medeniyet beşiği olarak kabul edilmiştir. Tarihi süreç içinde parçası olduğu uygarlık değişmesi bile kentler değişmiş, kendine has kimlikler oluşmuş ve araştırma konusu olmuştur. Bu sebeple tarihin eski dönemlerinden bu yana farklı medeniyetlere ev sahipliği yapan bir şehir olan İstanbul hakkındaki araştırmaların yoğun olması olağan bir durum niteliği taşımaktadır. Yerleşimin genişlemesi esnasında farklı bölgelerden gelen, değişik din ve millete mensup halk şehrin demografik yapısında çeşitlilik oluşmuş, sahip olunan bileşenler özümsererek kendine özgü, katmanlı bir yapı oluşmuştur. İstanbul'da oluşan sentezi Kazakistanlı piyanist, besteci ve yorumcu Anjelika Akbar verdiği bir röportajda felsefe disiplininin "Karşıtlar Birliği" olgusuna benzetmiş, İstanbul'un sesini; ezan, çan, martı, vapur ve sokak satıcılarından oluşan bir senfoni orkestrası olarak tanımlayarak sözlerine şu şekilde devam etmiştir: "Buradaki insanlardan çok etkilendim. Çok çeşitlilik gördüm... Her şeyin ne kadar çeşitlilik olsa da "birlik" içinde olması. Her şey var İstanbul'da. Çok etkileyici bir şehir. Bütün dinler, bütün ırklar, geçmiş, gelecek ve şimdi. Bu hem mimarisinde hem de dokuda hem insan yüzlerinde görülüyor." (Mesutoğlu, 2012: 156)

İlk yerleşim alanları olarak Üsküdar, Fatih ve Eyüp yoğunluklu olarak tercih edilen bölgeler olduğundan Üsküdar'ın da sınırları zamanla genişlemiştir. Mimari yapılarının özellikleri, askeri seferlerde ordunun ve hacca uğurlamada sürre alaylarının hareket noktası olması özelliklerini taşımasının yanında, muhtelif eğitimler veren medreseleri, alışverişe olanak sağlayan çarşı pazarı, doğası ve zengin sosyal yapısı ile Üsküdar tarih boyunca önemini korumuştur. Okumakta olduğunuz çalışmada, sahip olunan tüm bu özellikleri bünyesinde barındıran, Üsküdar sınırları içindeki yerleşim yeri Kuzguncuk ele alınacaktır.<sup>3</sup> Semtin sosyo-kültürel zenginliğinin bir uzantısı olarak; mekân-insan etkileşiminin sanata ve sanatçıya nasıl yansıdığı, üreten insanların mekâna etkileri, verilen ürünler, eserler, duygu ve düşünceler çerçevesinde semt araştırılmıştır. Bir anlamda sözlü tarih çalışması niteliği de taşıyan çalışmada semtin tarihine, sanat ve sanatçıya, semtin sanatçıya-sanatçının semte kazandırdıklarına dair önemli ipuçları sunulmaktadır.<sup>4</sup>

## 1- Kent ve Kentte Gündelik Yaşam Estetiği

"Kent; insanın hayatını düzenlemek üzere meydana getirdiği en önemli, en büyük fiziki ürün ve insan hayatını yöneltten, çevreleyen yapıdır." (Cansever, 2014: 103 ) tanımı ile örtüşen bir diğer tanım ise şöyledir; "Kent, insanın yaşamını düzenlemek için oluşturduğu ve yaşamını çerçeveleyen en önemli ve en büyük fiziki yapıdır. Kent, insanlar arasındaki ilişkilere ve toplumsal yaşama biçim verir." ( Koçak, 2011: 259 ) "Kent zaten potansiyel olarak, karmaşık bir

1 Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yerel Yönetimler Ana Bilim Dalı Küresel Şehirler ve İstanbul Araştırmaları Bilim Dalı Yüksek Lisans Programında, "Kuzguncuk Semt Tarihini İnsandan Okumak: Bir Seçki İle Şahsiyetler" 2018 tarihinde savunulmuş Necla Dursun'a ait tezden yararlanılarak düzenlenmiştir.

Ekim 2017 ve Mayıs 2018 tarih aralığını içeren zaman diliminde muhtelif tarihlerde, ikamet ve/ya atölye adresi olarak semti tercih etmiş sanatkar kimliğine haiz 16 katılımcı ile yarı yapılandırılmış mülakat tekniğine dayalı derinlemesine niteliksel görüşme yöntemiyle yapılan görüşmeler çözümlenerek araştırmaya veri tabanı oluşturulmuştur

toplumun güçlü bir sembolüdür. Görsel olarak da öne çıkarsa, anlamı daha da güçlenebilir.” (Lynch, 1973: 5 ) “Kent sabaha kadar ışıkları yanan ve sabaha kadar yiyecek bulunabilen bir yer” ( Helimoğlu, 1996: 121 ) olmanın ötesinde insanlar arasındaki ilişkilere ve toplumsal yaşama şekil verdiği gibi salt bu açılardan değil çok yönlü olarak ele alınması gerektiği şu tespitte mevcuttur; “Kent; toplumsal, siyasal, yönetsel ve ekonomik alanların bütün vatandaşlar için var olduğu yaşam alanıdır. Kent kavramı, insanı çevreleyen ve ondan etkilenen tüm boyutları içermektedir. Buna ilave olarak geniş kapsamda tanımlanması gereken bir nitelik taşıır.” ( Hayta, 2016: 166 ) Kentte yaşayan nüfus, sürdürdüğü günlük yaşam, yönetsel ve ekonomik yapısı, tarih içinde sergilediği gelişim, sahip olduğu kültür, dini değerler, gelenek görenek ve ananeler gibi karmaşık bir dokuya sahip olan kenti Lefebvre; “Şehirlerde oluşturulan alanı değil, şehrin kır üzerindeki hâkimiyet göstergelerinin bütününü ifade etmektedir.” şeklinde tanımlamıştır. (Lefebvre, 2015:9)



**Resim 1:** Kuzguncuk Genel Görünüm

Her şehrin kendine has özellikleri çevresine yansır. Şehirler, geçmişin izleri ve değerlerini günün şartlarına yenilmeden geleceğe taşıyan oluşumlardır. “Tekrar eden gelişimin yerlere göre farklılık gösterdiği” diğer bir gerçektir. (Stevenson, 2003: 10 ) Sahip olduğu teknolojiyi eskimekten kurtarmak adına, geçmişte ürettiğinin üzerine eklemeler yaparak geleceğin ihtiyaçlarına cevap veren yapıda bir oluşumdur sözü edilen. Barındırdığı sosyal değerler ile sosyal katılımın sağlandığı, paydaşlarıyla beraber alınan kararlar geleceğini şekillendirir. Dinamik bir yapıya sahip olan şehirler sürekli değişim halindedirler.

Okunaklı bir mekân olmak ile birlikte, imgelenebilir anıtsal ölçekli yapılar, konut yapı karakteristiği, meydan-park-bahçe düzenlemesi dışında, mekânda meydana gelen süreçler gündelik yaşamı oluşturmaktadır. “Estetik değer, güzel-çirkin,

hoş-nahoş, yüce vb. olarak sıralanabilir. Söz konusu değerler doğada, nesnelere dünyasında bulunmazlar ve doğaya insan tarafından yüklenirler.” (Ökten ve Can, 2000: 355 )

Kentler toplumsal yaşama şekil veren ve yaşantıyı çevreleyen yerlerdir. Kentleşme ile kentte yaşayanların yani kentlilerin sayısının artar ve kentin yaşam biçimini benimserler. Kentin sahip olduğu fiziksel, toplumsal, siyasal ve ekonomik değerler kentte yaşayanların yaşam pratiğine etki eder. Bu etki ile davranış ve ilişkilerde kente özgü değişiklikler yaşanır. Kentleşme ise kültür ile ilişkilendirilebilir. Kent ile insan arasındaki bağıdır. Bu bağ sağlamlaştıkça kent özellik kazanır. Zaman içinde insan mekân, mekân orada yaşayan insana benzer.

Selamlaşmak, ikramlaşmak, bayramlaşmak yaşantının estetiğini dışı vuran eylemlerdir. İnsanın mekân ile ve insanın insan ile olan sosyal ilişkisi ise oluşan gündelik yaşama estetik bir boyut kazandırır. Mekânın, semtin, şehrin bakmak ve seyretme ile var olan görsel estetiğinin içinde yaşayanların davranışları, giyim kuşamları yaşam estetiğini besler. Gündelik yaşam estetiği içinde zamanla kullanım sıklığı kazanan eylemler mahallenin kültürünü oluşturur. Mahallenin sahip olduğu kimliğin sakinlerine aşıladığı bir kültürden söz edilebilir. Tıpkı kimlik ve hayat tarzı mahalle kültürünün de mahalle ölçeğinde bir karşılığı bulunmadadır. Doğum ve ölümlerde takip edilen tutum ve davranışlar, ihtiyaç duyulan zamanlarda ihtiyaç sahibine gösterilen dayanışma, düğün-nişan gibi kutlama seremonilerindeki mutluluğu paylaşma şekilleri mahalle kültürünün örneklerindedir. Bazen yan yana olan mahallelerde dahi mahalle kültürünün farklılaştığı gözlemlenebilir. Mahallenin oluşmuş kültürü yeni nesle aktarım ile süreklilik kazanır ve aynı zamanda korunur.

## 2-İstanbul'da Müstesna Kuzguncuk Semtini

Mekândaki her öge insanı ve yaşamakta olduğu hayata ve duygularına ait bilgiyi aktarır hale gelir. Dolayısı ile denilebilir ki; mekân yaşadığı değişime rağmen, sahip olduğu coğrafi özelliklere, sosyal dinamiklere, barındırdığı topluluğun sahip olduğu maddi manevi zenginliklere göre şekillenir. Mahalleler ise kentteki yaşantının aileden sonraki en küçük yapı taşıdır. Bir anlamda kentin kurucu birimidir. Ancak kentlerin gelişiminden payına düşeni alan mahaller bir kimliğe sahiptirler. Bu kimlik: nasıl bir mahalle olduğunu, özelliklerini, unsurlarını, kimlerin ikamet ettiğini anlatır. Muhtar, imam, eczacı, doktor, kahvehane, kasap, okul, öğretmen, cami, lokanta, büfe, trafik ışıkları, parklar... Mahallenin birçok bileşeni mevcuttur ve bunların tamamı semtin estetiğini oluşturur.

“Eski zengin Muhsin Çelebi, bu kaftan için girdiği borçları verip çiftliğini, mandırasını, gelir getiren mal ve mülkünü rehinden kurtaramadı. Elçilikten hatıra kalan atı ile işlemeli takımını satıp Kuzguncuk'ta mini mini bir bahçe aldı. Onu ekip biçti. Çoluğunun çocuğunun ekmeğini çıkardı. Ölünceye kadar Üsküdar pazarında sebze sattı.” (Seyfettin, 2016: 27 ) Ömer Seyfettin'in Pembe İncili Kaftan isimli çocuk kitabında, hikâyenin kahramanı Muhsin Çelebi 40 yaşlarında, kimseye muhtaç olmayacak kadar servete sahip, ölümden korkmayacak kadar cesur, bilgili birisidir. Bir gün vezirlerin gönderecek elçi bulamadığı korkulan hükümdar Şah İsmail'e elçi olarak görevlendirilir. Sahip olduğu bütün varlığını rehin vererek kumaş Hindistan'dan, pembe incileri Venedik'ten gelen kaftanı ile gerçekleştirdiği seyahatten kaftanını bırakıp yurda döner. Görevini tamamlamıştır ancak artık evi bile yoktur. Yaşamak için bir ev arar. İstanbul'da çokça semt olsa da O Kuzguncuk'ta yaşamayı seçer. Bu hikâyeyi okuyan her çocuk İstanbul'da Kuzguncuk adlı bir semt bulunduğunu ve bu semtin nasıl bir yer olduğunu merak etmiştir.



**Resim 2:** Kuzguncuk'ta Gündelik Yaşam

Kuzguncuk hala tercih edilen bir semt olma özelliğini korumaktadır. İstanbul Anadolu yakası Üsküdar İlçesine bağlı, Boğaz Köprüsü'nün eteğinde bulunan bir eski bir "boğaz köyüdür". Paşa Limanı ve Beylerbeyi arasında, bir zamanlar kıyılarında denize girmenin mümkün olduğu, sahil kasabası niteliğindedir. Semtin iki yakasını çevreleyen tepenin biri Fethi Paşa Korusu'nun bulunduğu tepe diğeri ise Nakkaştepe'dir. Edmondo De Amicis "İstanbul" isimli kitabında; "Süsen çiçeğinin bütün renkleriyle boyanmış Kuzguncuk." ( AMİCİS 1993: 385-386 ) diyerek doğanın tüm renkleri ile çevrili semti tasvir etmiştir. Kuzeyinde Beylerbeyi Sarayı, güneyinde Fethi Paşa Korusu, batısının Boğaz'a kıyı olması yerleşimin genişlemesini büyük oranda durdurarak vadi dışına taşmasını engellemiştir.

Sokakları İcadiye Caddesi'ne bağlanarak dar ve organik şekilleri ile ana yolun her iki tarafına yayılmışlardır. Ana cadde oldukça hareketli iken dar sokaklar daha içe dönüktür. Bu durum sakinleri için gizlilik sağlamaktadır. Semtin sahip olduğu yeşil doku, bitki ve ağaçların kokusu, balkonları şenlendiren çiçeklerin enerjisi ile soğutma etkisi yaparak sıcak yaz günlerini serinletmektedir. Bahçesaray, Bostan, Bağcı, Bamyacı, İkinci, Güzel Bahar, Hayırlı, Bereketli, Yenigün, Tütsülü, Yapraklı Çınar, Çifte Çınar gibi iç açıcı sokak isimlerinin yanı sıra, Can Yücel, Baba Nakkaş, Aziz Bey, Tomruk Ağası, Limoncu Şakir, Tenekeci Musa, Simitçi Tahir gibi o sokakta vakti ile yaşamış kimselerin isimlerini taşımaktadır. Boğaz'dan uzaklaştıkça eğim kazanan topografik yapısı ile merdivenli sokaklarından biri Bereketli Sokak'tır. Merdivenleri yıllarca açık hava tiyatrosu olarak kullanılmış, birçok çocuğu tiyatro ile tanıştırmıştır. Bereketli Sokak'ı özel kılan bir başka şey ise girişindeki ulu çınardır. Görmüş geçirmiş yaşlı çınar gövdesinde semte ve semtliye ait

duyuruların asıldığı bir ilan panosunu misafir etmektedir. İsteyen herkesin ilan asabildiği bu ilan panosunda muhtarlığın duyuruları, mevlidi olanın daveti, cenazesi olanın ilanı, kedisi kaybolanın yardım çağrısını görmek mümkündür.

1973 yılında I. Köprü'nün kullanıma açılması ile diğer boğaz köylerine nazaran ulaşım seçeneklerinin arasına bir tane daha eklendiğinden Kuzguncuk bir adım öne çıkmıştır. Değişim yaşamaya elverişli hale gelen semt 1980'lerden itibaren; ressam, mimar, şair, yazar, çizer, müzisyen başta olmak üzere sanatın çeşitli dalları ile uğraşanların rağbet ettiği bir adres olmuştur. Son yıllarda, eğlence anlayışının değişmesi, basın yayın organları, kitle iletişim araçları ve sosyal medya aracılığı ile bir anlamda semt yeniden keşfedilmiştir.



**Resim 3:** Kuzguncuk Köşkleri

Semtin yeşil ile iç içe sokaklarında film setlerini görmek ise çok olası bir durumdur. 1980'li yıllarda semt çeşitli çekimler için tercih edilse de adını tüm Türkiye'ye duyurmasını sağlayan yapımcı TRT için çekilen "Perihan Abla" dizisi olmuştur. Dizi o kadar izlenir olmuştur ki Türkiye'nin çeşitli yerlerinden semti görmeye, çekimleri izlemeye gelenlerin meraklı tutumları diğer meraklıları semte çekmiştir. Başkarakter Perihan'ın evinin bulunduğu Ayhan Sokak'ın adının Perihan Abla Sokak olarak değiştirilmesi ile semtin popülerliği artarak devam etmiştir.

Şehre zenginlik katan semtlerden biri olmasının yanı sıra yüksek lisans ve doktora tezleri dahil olmak üzere sayısız araştırma ve belgesel konu edilmiş yaklaşık 4.500 nüfuslu semt, bağrında 19. yüzyıl İstanbul'unun kozmopolitliğini barındırmaktadır. Minareden ezan, kiliseden çan, sinagogdan hazzan<sup>5</sup> sesini semtte duymak mümkündür. Bu anlamda

<sup>5</sup>Sinagoglarda ilahi söyleyen güzel sesli kişi

Kuzguncuk, sadece mekânsal yakınlıkların değil hoşgörünün adresi olmuştur. Sokakların güzelliği fotoğraf çekmeyi sevenleri mutlu edecek sürprizler barındırmaktadır.

İsrail devletinin kurulması, 6-7 Eylül olayları, Varlık Vergisi ve Kıbrıs Barış Harekâtı nedeni ile Kuzguncuk'tan İstanbul'un çeşitli semtlerine, Yunanistan'a ve İsrail'e göç eden gayrimüslimlerin yerini Anadolu'dan gelenler almıştır. Zaman içerisinde hemşeri anlayışı ile göçün boyutları genişlemiş Kuzguncuk ortamını oluşturan aktörlerin pek çoğu gitmiştir. Gayrimüslimlerin sayısının yok denecek kadar az olduğu günümüzdeki nüfus yapısı ile gündelik yaşamda birlikte yaşama pratiği pek kalmamıştır.

İnsanlar ve yapıların kültüre ve tarihi dokuya sahip çıkan en önemli etkenler olduğu tartışmasızdır. Kuzguncuk insan ölçeğinde korunmuş bir yerleşimdir. Büyük şehrin karmaşası ve hareketi buraya uğramamış gibidir. Zarif yalıları, köşklere ve evleri gelenleri vakur halleriyle süzer gibidir. İnsan bileşimi ve toplumsal yaşamdaki ayrıcalıklı yeri mimari yapıda da kendisini göstermektedir. Semtin evrensel ve toplumsal değerlere sahip yapıları kültür varlığı niteliğindedir. Pembe Yalı gibi anıtsal nitelikteki yapıların yanı sıra sivil mimariye ait örnekler kültürel bir çevre oluşturmaktadır. Semt su bakımından zengin olduğundan hemen her evin su kuyusu bulunmaktadır. Semtte yaşanan yangınlardan sonra, eski yolların genişletilmesi, açılacak yeni yolların varlığı yapı adalarında değişime sebep olmuştur. Artan nüfus sebebiyle küçük olan semtin yüzölçümüne daha çok yerleşim sığdırmak amacıyla yeni parseller ufak tutulmuş, çıkmaz sokak oluşmasına özen gösterilmiştir. Böylece dar cepheli ve bitişik nizam evler inşa edilmek durumunda kalmıştır. Bir vadiye konulanmış olan semtin iki yamacında evler basamak halindedir ve göz hakkı paylaşımı insancaadır. Evlerin renklerinde pastel tonları ve aşı boyası tercih edilmiş olup günümüzde de rengârenktir.

### 3- İstanbul Kent Estetiğinin Parçası Olarak Kuzguncuk'ta Gündelik Yaşam

Kuzguncuk, kültür-sanat üretim merkezi olarak nitelenebilecek bir semttir. Bir semtin sanata yansması belki de evvela kalem vasıtası ile olagelmektedir. Kuzguncuk'u arka fona alan Buket Uzuner'in "Kumral Ada Mavi Tuna" isimli romanı, kapağında semtte ikamet eden ressam-yazar Mine Çelengil Göker'in zengin dünyası ile renklenen Yaşar Miraç'ın "Kuzguncuk'ta Bir Şaşkın Gün" isimli hikâye kitabında olduğu gibi. Kuzguncuk'u konu alan şiirlerin mısraları okunduğunda şehir ve güzel sözün ilişkisi semti rahatlıkla gözünüzde canlandırmanızı sağlar. Serdar Pakkan'ın kaleme aldığı şiir, bu anlatıya bir örnek teşkil eder.

Bir dedem korkut masalıdır kuzguncükü  
Adını kuzgun baba'nın verdiği  
Yaşını  
Can baba'nın  
Ne zaman bir öğle vakti  
Vursam kendimi kuzguncükü'e  
Aynı hristiyan kumrular  
Aynı müslüman güvercinler  
Aynı hahamın serptiği buğdayları yerdi ( Pakkan, <https://www.antoloji.com/kuzguncukoy-bir-kuzguncuk-siiri-siiri/> Erişim: 16.04.2018 )

Araştırmamızın yapıldığı 2018 yılında 3 adet sanat galerisi bulunana Kuzguncuk'ta bir tane daha sanat galerisi açılma hazırlıkları mevcuttu. Sanata ve sanatçıya ev sahipliği yapan semtte geçmiş yıllarda tamamen semtte yaşayan sanatçılar tarafından organize edilerek hayata geçirilen "Kuzguncukla İç İç" ve "Kuzguncukla İçli Dışlı" isimli açık hava

sanat etkinliği gerçekleştirilmiştir. Bir sanat eserini ekmek tekneleri olan dükkânlarında sergileyen semt esnafı etkinliğe destek vermiştir. Böylece, görsel olarak ayrıcalıklı bir etkinliği semtin sosyal zenginliğine eklemekte pay sahibi olmuşlardır.

### 3.1. İnsan Mekân Etkileşimi: Çeşitliliğin Ahengi

Kuzguncuk'un geçmişi geleceğe bağlayan kendine özgü mimarisinden organik sokak şekillerine, balkonların/bahçelerin semt sakinlerince çiçeklendirilmesinden yapıların boyasında tercih edilen renklere kadar oluşan dinamizm bu etkileşim sayesinde gözle görünür olur. Mekânlar sanatçıların hayal dünyasıyla çevresi ve yaşantısı arasında kanallar açar ve bu kanallardan geçenler ürüne dönüşür. Farklılıkların ve çeşitliliğin çok olduğu Kuzguncuk, seçilmiş bir İstanbul parçası olarak bakıldığında anlama-yorumlama ve kentsel kimlik geçit töreni özelliğindedir.

Yerleşim yeri olarak ünlülerin de tercihi olan semtte; Balyan ailesinin iki mimarı, ünlü ud yapımcısı Onnik Usta, bestekâr Şevki Bey, şair-yazar Oktay Rifat, roman ve öykü yazarı Rifat Ilgaz, TRT Radyosu sanatçısı İnci Çayırılı bunlardan birkaçıdır. Adı bir sokağa verilen İnci Çayırılı TRT Radyosu Türk Sanat Müziği Sanatçısı ve Koro Şefi'dir ve çocukluğunun bir bölümü Kuzguncuk'ta bir yalıda geçmiştir. Semti tercih edenlerden biri Nazım Hikmet ve teyzesi Sare Hanımdır.

Teyzesi Sare Hanım'ı görmeye sık sık gelen Nazım Hikmet semte olan beğenisini şu mısralara sığdırmıştır:

Beykoz'da oturmalı,  
Beykoz'da çalışan adam,  
Fakat Kuzguncuk güzel yerdir,  
Ve gayet nefis yapar gül reçelini pansiyoncu Madam ve kızı Raşel...

Semtin şairlere ilham veren özelliği Can Yücel'i de çekim alanına almıştır. Adını semtteki bir sokağa veren Can Yücel'in semte olan sevgisini "Ben Kuzguncuk'ta yeşil bir dal buldum, ona tutundum." sözleri ile ifade etmiştir. Can Yücel Datça'ya yerleşmeden önce uzun yıllar ikamet ettiği Hamam Sokak'taki evinden iskeleye kadar esnaf ile selamlaşarak yürür ve müdavimi olduğu Çınaraltı Cafe'ye gider, her zaman oturduğu masaya otururdu. Ressam E'nin, Can Yücel ile olan bir anısı ve hala yaşattığı kalıcı hatırası bulunmaktadır: "Can Yücel'in doktoru O burada yaşarken eşim idi. Üniversite sınavını kazandığımı ve kayıt yaptıracağım bölümün seramik bölümü olduğumu söylediğimde bana dedi ki; "O zaman senin adın bundan sonra "seramine" olsun". Ben de Can Baba'nın uygun bulduğu bu ismi çok severek internetteki adım olarak kullanıyorum. Benim için çok önemli miras niteliğinde bir olgudur bu isim. Gurur duyuyorum bu durumdan." (Ressam E, 16.01.2018 trh. Kişisel Görüşme)

Sevim Burak ise bir diğer ünlü semt sakini ve alışılmışın dışında bir edebiyatçıdır. Delikoç Sokak'ta bulunan evi bu gün restore edilmiş ve kapısında küçük bir levha ile evin Sevim Burak'ın çocukluğunun ve gençlik yıllarının geçtiği ev olduğu belirtilmiştir. Yazar o günlerini; "1931'de İstanbul'da doğdum. 21 yaşına kadar Kuzguncuk'un tepesindeki evimizde babaannem ve büyükbabamla geçirdim. Bu yüzden çocukluğumla büyüklüğüm arasında büyük bir fark yok gibidir. Aile çevremizde, çocuktan çok yaşlı komşular, yaşlı akrabalar bulunduğu için onların arasında, yaşlı bir insan gibi yetiştim. İlkokulu Kuzguncuk'ta okurum." şeklinde anmaktadır. ( ALTIN 2011/2: 95 ) Çocukluğundaki gözlemleri ve yaşanmışlıkları ile yazdığı kitaplarda semtin zenginliklerinden esinlenmiştir. Kuzguncuk'tan ayrıldıktan sonra özellikle yaz aylarında olmak üzere ara ara semtte ikamet eden Sevim Burak, duygusal olarak semtten kopmamıştır.



Tiyatro oyun yazarı, dramaturg ve yönetmen aynı zamanda semt sakini Güngör Dilmen “Kuzguncuk Türküsü” isimli oyununda semtteki sosyo-kültürel çeşitliliği ve 6-7 Eylül olaylarını konu almıştır. Semt verimli bir bahçe olarak kabul edilecek olursa verilen ürünlerden sadece bir tanesidir bu tiyatro oyunu. Semtin çeşitliliği oyunda eski bir tatlı çeşidi olan, rengârenk görüntüsü nedeniyle genellikle çocuklar tarafından tercih edilen, tahta bir çubuğa sarılarak tüketilen macun şekerine benzetilmektedir. “Kuzguncuk Türküsü”nde, macun tablasındaki farklı renklerden oluşmuş macunlar, Rum öğretmen Saranda’ya Kuzguncuk’taki etnik, dinsel ve kültürel mozaiği anlatır. ‘Bütün bu renkler beyaza kesilir. Bakın şurada hepimiz renk renk Rumu, Ermenisi, Türkü, Yahudisi, Tanrının eli şöyle fırl fırl çevirdi mi bizi ki çeviriyor da aslında. Biz, Rum, Ermeni, Yahudi, Türk olmaktan önce insanızdır.” (Keçeli, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/13/181/1431.pdf>, Erişim: 09.05.2018 )

Aktör ve yönetmen Uğur Yücel doğduğu mahalleye bağlı olduğunu sık sık yazar ve dile getirmektedir.2002’de Kuzguncuk’taki yerel bir organizasyonda yaptığı bir konuşmada kendisine mahalle çocuğu veya Kuzguncuk’un çocuğu olarak tanımlar. “Benim için Kuzguncuk bir sinemaydı. Muazzam bir karakterler resitaliydi. Ben buradan çıktım ve buranın insanından beslendim.” demiştir. (MİLLS 2014: 130 ) Uğur Yücel’in bu anlatısı Sevim Burak’ın semte dair söyledikleri ile örtüştüğü ve semtin sanat ile ilgilenenlere nasıl bir kaynak teşkil ettiği açıkça görülebilmektedir.

### 3.2.Bir Semt İlham Kaynağı Olabilir mi?

Kuzguncuk’ta mekân insanı ezmez. Aksine baş tacı ederek var eder. Geleceğe taşır. Ölümsüzleştirir bir anlamda. Gökkuşağının tüm renklerini barındırır. Zaman avuçlarınıza aldığınız kum taneleri gibi parmaklarınızın arasından hızla kayar gibi hissetmezsiniz. Bir çırpıda gün inmez, hava geç kararır. Algısal olarak geçmişe götürür, zaman donmuş gibi olur. Adeta eski günlerde varmışsınızcasına hissettirir. “Kentler, yaratıcılığı ve hayal gücünü teşvik eden uyarıcı alanlardır. Kent sanatçının ilhamı için sayılamayacak ölçüde argümanlarla dolu bir kaynaktır.” (Altıntaş-Eliri, 2012: 65 ) ifade bahsedilen sayısız bağlam Kuzguncuk’ta bulunmaktadır. Ülkesindeki iç savaş nedeni ile Türkiye’ye gelerek Kuzguncuk’ta sanat galerisi açan, avukatlık eğitimi almış bir ressam olan Ressam A: “Sanatçı için en iyi malzeme; renk ve tabiattır. Şair için, yazar için, ressam için. İlham var burada hem de büyük bir ilham. Ayrıca burada büyük bir malzeme var sanatçı için ve bu malzeme bedava.” (Ressam A, 10.01.2018 trh. Kişisel Görüşme) diyerek, Akademisyen A ise şu kelimelerle tartışmaları açıklatmaktadır: “Yaşadığım yer bana ilham veriyor. “Organik ulaşım”<sup>6</sup> diye bir yaklaşımım bu dokudan çıkan bir şeydir. Bir diğer örnek; İcadiye Deresi ve Bağlarbaşı Deresini eski haline dönüştürebilme seçeneği benim ilham kaynağım. Dünyada örnekleri var çünkü. Bereketli Sokak’ merdivenlerindeki çiçeği 2004’te boyadım. Gezi Olaylarından ilham alarak yaptım bu merdiven çiçeğini. “Neden Kuzguncuk’ta yayalar yoldan yürür?” sorusu da bana ilham kaynağı olmuştur. Bostan bana çok ilham veriyor derslerimde. Toplumsal yapının korunması, çevre ilişkileri, doğal yaşamın korunması, kamusal yaşamın bu kadar mekânsal yansımaları Kuzguncuk’tan çıkıyor. Burada alan çalışması yapmayan mimar, şehir plancısı hemen hemen yoktur. Burası nadir kalan yerlerden biridir. Bunu koruyabilmek önemli olan. İlham kaynağı olan şeyi yok etmeye başlayınca zaten ne sanatçı için ne sanatçı için ne akademisyen için 10 yıl sonrasını hayal etmeyi güçleştiriyor.” (Akademisyen A, 16.04.2018 trh. Kişisel Görüşme)

Yaya ve bisiklet kullanımı ile ulaşımın sağlanabilmesi

Ressam B birkaç sanatçı ile gerçekleştirdikleri bir resim sergisinin bu ilhamdan doğduğunu şöyle aktarmaktadır: “Semtin ilham verdiğini bizzat yaşadım. Okulumla evim arasında Boğaz’ı aşmam gerek. Her ikisi de suyun kenarı. Her ikisi arasında gidış gelişlerimde, deniz resimleri, su resimleri yaptım. İlk sergimin yarı işi buydu neredeyse. Çok ilham aldım. Sonra Kuzguncuk yüzyıllarca böylece durmuş bir yer. Yapıları hayranlık uyandırıyor. Semte ait resimler yaptım. Semtin sanat galerilerinden ilki semte ait eserlerin sergilendiği bir sergi ile kapıları açmıştı. Ve semtte yaşayan tüm sanatçılar için bir ödev olmuştu bu durum. Bu çok özel bir durum bence. 2000 yılında semt neymiş sergi ile gördük, eserlerde.” (Ressam B, 23.01.2018 trh. Kişisel Görüşme )

Semtin ilham kaynağı olabileceğini Yazar ve Şair B de teyit etmektedir: “Şarkılara şiirlere romanlara neden girmesin ki semt? Sizi mutlu ediyorsa da girer, aykırılıkları varsa da girer.” ( YAZAR ve ŞAİR A, 19.01.2018 trh. Kişisel Görüşme ) Sanat Galerisi Yöneticisi A (24.10.2017 trh. Kişisel Görüşme ) eğer bir sanat ile ilgilense idi semtten mutlaka besleneceğini dile getirmektedir: “Semt tabii ki ilham kaynağı olur. Burada şairler, yazarlar, resamlardan da var. Ürünlerinde hepsi semte yer vermiştir. Örneğin ben edebi ürün veriyor olsam mutlaka kullanırdım semti ve ihtiva ettiği her unsuru. Kuzguncuk’ta yaşayan şahsiyetler esin kaynağı olabilir çok rahatlıkla her türlü esere.”

Müzik grubu Gündoğarken ’in “Kuzguncuk’ta İlk Gecem” isimli şarkısının sözlerine ilham veren, belki de sanatçıların etkilendiğini söylediği semtin esin kaynağı olma özelliğidir.

“Kuzguncuk’ta ilk gecem, eksildim arttım,  
Yaşa gör demiştin sana, acılar tattım.  
Kendime tozpembe masallar anlattım,  
Kuzguncuk’ta ilk gece.”

### 3.3.Yerin Ruhu

Semtlerin ve mekânların ruhu olduğuna inanan Ressam ve Tablo Restoratörü A (16.04.2018 Kişisel Görüşme ) : “Mekânların ruhu var bence. Yapıların bir ruhu var, geçmiş ile bağlantı kuruyor bence.” diyerek açıklamaktadır. (Mimar B 18.04.2018 trh. Kişisel Görüşme ) bu düşünceyi destekler bir açıklama yapmakta ve benzer bir tanımı da eklemektedir: “Mekân öğretir. Ve öğretiyor. İyi olmayı da kötü olmayı da. Bence Kuzguncuk iyi olmayı öğretiyor. Semtte yerleşmiş değer yargılarının, davranış biçimlerinin, ilişkiler ağının bir ucu size dayanıyor.” Mimar B’nin “mekân öğretir” tespiti Kuzguncuk’ta cenaze olduğunda gözle görünür olmaktadır. “Eskiden diyelim ki birinin cenazesi mi var, ne kadar Müslüman varsa, o kadar da Hristiyan, o kadar da Yahudi olurmuş. Bizim berberimiz öldü, cenazeyi koyduk berber dükkânının önüne, bütün Kuzguncuk her türlü insan bir arada ona saygı duruşu yaptık, konuştuk, esprilerini anlattık.” ( BEKTAŞ 1996: 87 ) Benzer bir vakayı Ressam E 3 yıl evvel yaşadıklarını anlatmaktadır: “Viktorya Abla’nın 3 yıl evvelki cenazesi gerçek Kuzguncuk’tu bence. Çok kalabalıktı ve çeşitliydi. Elinde tespihi sofu imam amca da vardı, ta karşıdan gelen Rum amca da vardı, Musevi teyze de vardı. Hepimiz vardık. Yani o cenaze benim burada gördüğüm en önemli cenazelerdendi. Viktorya Abla çok sevilen biriydi semtte.” ( RESSAM E, 16.01.2018 trh. Kişisel Görüşme ) Mekânların ruhu olduğuna inanan ve eserlerinde olduğu gibi yer veren Yazar A ( 10.12.2018 Kişisel Görüşme ) : “Ancak bu kurgunun içinde mekânlar yani benim eserlerimde hep gerçek mekânlardır. Bozcaada, Üsküp, Kosova, Prizren hepsi eserlerimde yer alır ve hepsi olduğu gibidir. Yaşanmış olaylardan esinlenmiş olsam da kurgu ile karışık gerçek mekânlarda geçmektedir. Mekânlar bu yüzden benim için önemlidir. Başkaları için de önemli olabilir. Çünkü yaşadığınız yerdir sizi tarif eden.” şeklinde açıklamaktadır. Bu açıklamasının teyidi niteliğinde olan “Çömlekçi Maria” isimli

hikâyede mekân Kuzguncuk'tur: "Kuzguncuk'ta Bostan'a bakan köşede iki katlı Rum evinde oturan Maria, yaptığı çömlerleri Mısır Çarşısı'ndaki İsmail Efendi'ye satardı." ( SEVAL 2017: 100 )

"Sanat, yaşayan canlı bir varlıktır. Her sanat eseri insanların ruhunu taşır. Bir şehir ise kuşakların, dönemlerin ruhunu içermektedir." ( KOS 2017: 176 ) Öyleyse denilebilir ki; mekânın ruhu kişilerde ruhsal bir olgunlaşma sağlamaktadır. Bir bakıma bulaşıcı bir hastalık gibi dirençle karşılaşmadan insanların üzerine, duygularına, kişiliklerine, gelecek hayallerine etki etmektedir. Kundaktaki bir bebekten evlenilecek çağa erişen serpilmiş bir genç kız gibi hızla besleyerek. Buna karşın Kuzguncuk koynunda barındırdığı insanların psikolojilerini yansıtmaktadır. Kendinden alınanın kendine dönmesi gibi bir tür psikolojik etki oluşmaktadır.

### 3.4.Eylem ve Söylemin Senti

Kentte olmak demek daima değişim içinde olan estetik bir kültürün parçası olmak demektir. Mekâna ait değişiklikler ile yaşam alışkanlıkları üzerinde etkili olan bu durum, daha fazla kişinin sanata erişmesiyle anlam kazanacaktır. Bir bakıma kamusal kültür oluşturmak sosyal etkileşim kanallarını açık tutmak anlamına gelmektedir. "Özellikle yaya mekânlarının sanat objeleriyle desteklenmesi olgusu mekân estetiğini arttırmasının yanında insanlarda kültürel doygunluğu, gelişimi, bilinçlendirmeyi veya görsel etkileşimin getirdiği psikolojik rahatlamayı sağlar." (Altıntaş-Eliril 2012: 67 ) İnsanların kültürel birikimi ve gelişimine katkı sağlayan, renk renk boyayı paletinde yoğuran (Ressam B23.01.2018 trh. Kişisel Görüşme ) Kuzguncuk'un sanata ev sahipliği yapmasını üzerine: "Ben resim yapıyorum, birkaç şair arkadaşım da var semtte yaşayan şiir yazan. Ama bu bütün dünyaya yapılan bir sanat ürünüdür ve burası bizim üretim yerimiz. Gitmeyi de düşünmüyorum, yeni bir yer de aramıyorum. "Ben sanatımı yapamıyorum!" dedirtmiyor semt bana." demektedir.

Kuzguncukla İç İçe isimli sanat etkinliğinin aktörlerinden Akademisyen A ( 16.04.2018 trh. Kişisel Görüşme ), etkinliği şu şekilde değerlendirmektedir: "Sanat etkinlikleri yaptık geçmişte. "Kuzguncukla İç İçe ve Kuzguncukla İçli Dışlı" isimleri ile iki etkinlik yaptık. Semtlerin Kuzguncuk'a kattığı değerler üzerinden çalışmalar yapıldı. Bunların hepsi aslında buradaki altyapıyı güçlendirmiştir. Bunun yanında geleceği vaat eden aktivitelerdir."

19 yıldır Kuzguncuk Mahallesi Muhtarının (Mahalle Muhtarı 10.01.2018 trh. Kişisel Görüşme ) semtin sanatı beslediği yönündeki görüşü desteklemektedir: "Kuzguncuk sanatı besliyor bence. Sebebi ise doğal yapısından kaynaklanıyor. Yapısı ve insanı sanata hitap ediyor."

"Behlül Sokak'taki mimoza önemli. Bir yazar olsaydım, öykü yazsaydım, öykümü oradan kurgulardım. Giden birinin ardında kalmış bir kadını konu alabilirdim mesela. Türetilebilir. Bostandaki incirler de bir başkasının dikkatini çekirdi belki de. Tabii ben tabiat odaklı biri olduğum için tabiatı beslenerek size fikirler veriyorum. Yazılarımda da tabiat ile ilişki kurarak ilham kaynağı verirdi Kuzguncuk. Ama tabiat odaklı çalışmayan biri için de semtteki sakinler, işyeri çalıştıranlar figür ya da ilham kaynağı olabilir. Karakter ve tiplerin yoğun olduğu bir semt burası." ifadesi ile Sanat Galerisi Yöneticisi A ( 24.10.2017 trh. s Kişisel Görüşme ) semtin ilham kaynağı olma zenginliğini anlatmaktadır. Aynı düşüncede yalnız değildir: "Buradaki günlük hayat da sanatçıyı besliyor bence. Romanlarda hep bu semt var. Geçmiş ve üç dinin komşuluğu her çeşit ilişkiyi besliyor bence." ( Ressam E, 16.01.2018 trh. Kişisel Görüşme )

“Kapınızı açtığınız zaman sanatın çeşitli kolları ile uğraşan çeşitli yüzler ile karşılaşıyorsunuz. Bir selamınız olur. Karşılık alırsınız. Onun bir ürünü sizde yankılanır, sizinki onda yankılanır. Tabii ki birbirini besleyen bir olaydır bu. Sadece adını duyduğunuz bir insanın sergisinde bulabilirsiniz kendinizi. Ya da aniden yanı başınızda kadeh tokuştururken görebilirsiniz. Önünüze güzel bir eser konuluyor ise siz de bu güzelliğe karşılık vermek için en güzelinden ürün vermeye çabalarsınız, teşvik edicidir bu karşılıklı etkileşim. Gayret veren bir durum. Bir hikâye sizde bir pencere açıyor ve siz onu versiyonluyorsunuz.” ( Yazar ve Şair B, 04.12.2017 trh. Kişisel Görüşme ) Bu ifadede katılımcı semtte sanat ürünü vermenin ve sanatın semte olan katkısının karşılıklı etkileşim olduğunu görüşülmüştür. “Her türlü ilhamı veren bir yer burası. İyi örnek olarak veriyorum burayı. İnsanların yaşam biçimini değiştirmeye sebep olan bir semt burası.” (Akademisyen A, 16.04.2018 trh. Kişisel Görüşme )

### 3.5. Bir Semt, Bin Bir Eser

Kuzguncuk'ta “mahalle” demek mekânların bütününe ifade eder. Semti fethedercesine gezdiğinizde ne çok şeyin zamanın altında kalmamak için direndiğini görmek mümkün olur. Gördükleriniz karşısında, yürümeyi yeni öğrenen bebekler gibi yavaşlarsınız. Can damarı kuruyan bir bitkinin dibine serpilen su gibi yaşama sevinci ve umut aşılarda farkları içerik ve şekillerde olsa da dünü, bugünü ve geleceği yinelenmesi ile eskilik hissi vermez. Sanatı ve sanatçıyı çeken unsurlardan biri de budur belki de. Üretilen, ne kesinlikle eski ne de yeni bir forma sahiptir, o Kuzguncuk ilhamı ile üretilmiş bir eser olma özelliği taşımaktadır. Bu üretim semti geleceğe bağlamaktadır. Bir anlamda ölümsüzlük aşılamaştır. “Kuzguncukla İç İçe” ve “Kuzguncukla İçli Dışlı” isimleri altında 2 yıl artarda düzenlenen sanat etkinliği hatıralardaki yerini korurken özlenerek anılmaktadır: “8-10 yıl kadar önce burada bir etkinlik yapıldı, 2 yıl üst üste ama sonra sürmedi. Kuzguncukla İç İçe isimli açık hava etkinliği idi bu. Orada şöyle idi; sanatçılar eserlerini her bir esnaf dükkânında sergiledi. Örneğin bir sanatçının resmi kasapta sergilendi. Bir heykeltıraşın heykeli bakkalda sergilendi. Kırtasiyede, büfede, lokantada sergilendi. İki hafta kadar bir süre devam etti etkinlik. Bu etkinlik devam etse idi şimdi kasap da bakkal da sergileri geziyor olacaktı ama devam etmedi ne yazık ki. Bu organizasyonu üç tane kadın sanatçı düzenledi. Bu güzeldi.” ( Yazar ve Şair A, 19.01.2018 trh. Kişisel Görüşme )



**Resim 4:** Kuzguncuk'ta Renkli Köşkler. Kaynak: Mehmet Ekiz Arşivi.

Sanat ile ilgili kimseler sergi açmanın dışında da sorumluluklar üstlenmiştir semtte. Semtin okuluna destek olunması amacı ile hareket edilmesi bunlardan biridir. Her yıl ilkbahar aylarında tekrarlanmaktadır. "Sanat ile ilgilenen kişiler her sene aktivite olarak sanat eserleri üreterek onları satıp elde edilen tutar ile semtin ilkokulunda yaz okulunu finanse ediyorlar. Bence bu durum bile semte çok büyük bir katkı. Belli bir çevrenin okulun yaşatılması ve çocuklar için bunu yapıyor olmaları semte has bir ayrıcalık." ( Sanat Galerisi Yöneticisi A, 24.10.2017 trh. Kişisel Görüşme )

### 3.6.Aidiyet

Zamanla kentin kimliği ile kişilerin kimliği özdeşleşir. Kenti oluşturan mahalleler, köyler, sokaklar için de aynı durum geçerlidir. İstanbul özelinde durum değerlendirildiğinde; Üsküdarlı, Kadıköylü, Bakırköylü gibi betimlemelerin bir unvan gibi kabul edilerek bazı çağrışımlar yaptığı söylenebilir. Kuzguncuk için de durum aynıdır. Kuzguncuklu olduğunun öğrenilmesi ile hoşgörü teriminin dudaklardan dökülmesi an meselesi olur. Yazar A'nın ( Yazar A, 10.12.2017 trh. Kişisel Görüşme ) "Kuzguncukluluk" kavramının kendisinde merak uyandırmasına ait anısını şöyle ifade etmektedir: "Bursa Ahmet Vefik Paşa Devlet Tiyatrosunun "Kuzguncuklu Fazilet" adı ile oyunu vardır. Onu izleyince bu semti merak etmişliğim vardır."

Yazar ve Oyuncu A ( 19.01.2018 trh. Kişisel Görüşme ) Kuzguncuklu olmayı ayrıcalık olarak gördüğünü kendisinin de çok şaşırıldığı bir anısı eşliğinde aktarmıştır: "Örneğin geçtiğimiz yaz Yunanistan'a seyahate gittim. Bir arkadaşım vasıtası ile bir çift ile tanıştım. İstanbul'dan geldiğimi söylediğimde yaşadığım semti sordular. "Kuzguncuk" dediğimde inanamadılar, aniden duygusallık, hüznü, gözyaşı birbirine karıştı. 35 yıl öncesine kadar Kuzguncuk'ta yaşıyorlarmış ve

sonra Yunanistan'a yerleşmişler. Bereketli Sokak'ta oturduğumu duyunca daha da etkilendiler. Çünkü onlar da Bereketli Sokak'ta yaşamışlar. Belki bu yaz onları misafir edeceğim. Bu nedenle "Kuzguncukluyum" demek bir ayrıcalık bence, sıradan değil."

Ressam ve Tablo Restoratörü A, ( 16.04.2018 trh. Kişisel Görüşme ) "Kuzguncukluyum" diyebilmenin ölücüsünün semtte yaşanan süre ile ölçmektedir:" Kuzguncukluyum diyebilecek kadar eski bir semtli değilim, "Kuzguncuk'ta yaşıyorum" diyebilirim kendim için."

Bu konuda Akademisyen A (16.04.2018 trh. Kişisel Görüşme ) : "Mahallenin tadını kokusunu alınca orada 20 yıl yaşamakla, 100 yıl veya 2 yıl yaşamak arasında fark kalmıyor. Seviyorsanız zaten benimsiyorsunuz. Benimsenen bir yer de sevilir. Eski olmak ile yeni olmak arasında bir fark yok bence bu nedenle. Yani keşke daha eski olsaydım burada dediğim oldu ama benden sonra gelenlere de hiçbir zaman ben eskiyim tavrı takınmadım. Buranın eskisi olmak; sahibi olmak veya sınırlarına sahip olmak demek değildir."

Yaşadığınız yeri özlüyor musunuz? Araştırmadaki bu soru, "tiryakilik" ifadesinin tam karşılığına denk gelecek yanıtların alınmasına neden olmuştur. Kuzguncuk; bir defa gelenin bir daha gelmek istediği, semttten taşınanların geri dönmek istediği, uzak kaldığında özlem duyulan bir semt olmuştur.

Akademisyen A ( 16.04.2018 trh. Kişisel Görüşme ) semttten uzak kaldığında yaşadığı duyguları sesler, kokular, tatlar ile örererek anlatmaktadır: "Nereye gitsem buradan bir parça var hayatımda. Buradan uzaklaştığımda birçok bağım var. Çınaraltı'nı, denizi, arkadaşlarımı özlüyorum. Acaba ihlamurlar kokmaya bağladı mı, manolya açtı mı, bostanda yeni ürünler var mı, sabah vapurları hareket etti mi, düdüğünü çaldı mı? Dilim pastanesinden, fırından yayılan kokular, Mülkiyeliler Birliği'nin güzel tatları... Sesler kokular önemlidir. Ve bunlar özleniyor aynı zamanda."

Ressam E ( 16.01.2018 trh. Kişisel Görüşme ), oturduğu evin kapısının önünde yaşadığı anları resmettiği kişisel sergisine "Kapı Önünde" olma eyleminin adını vermiştir. Semte tutku derecesindeki bağlılığını hayatındaki önemini aktarmaktadır: "Uzak kalınca özlüyorum. Yazları çoğunlukla evimizin kapısının önünde taze fasulye ayıklarım. Kapıdan amcalar geçer "O yenge, akşama fasulye mi yiyeceğiz?" diyerek takılırlar bana ve bu benim çok hoşuma gider. Ya da bazen pantolon paçası sökülmüştür onu dikerim terzi Ziya Abi geçer "Ne o mesleği elimizden mi alacaksınız?" der takılır bana. O kapı önünde; kedim köpeğim yanımdadır. Mesela, nefes nefese kalmış bir teyze geçer önümden; "Bir iki dakika dinleneyim mi der?", "Gel otur." derim. Çay içeriz kahve içeriz. Sabah kahvaltımı kapının önünde yaparım."

Yazar ve Oyuncu A ( 19.01.2018 trh. Kişisel Görüşme ) semte olan tiryakiliğinin iş seçimine etki ettiğini, başka bir semtte yaşamayı düşünmediğini söylemektedir: "Başka bir evde yaşayabilir miyim, örneğin Avrupa yakasında? Evi etrafı ile birlikte düşünüyorum ben hep. Karşıda evim var benim, ancak 20 yıldır burada kirada oturuyorum. Taşınmak istemiyorum kendi evime. Burası kendi evim gibi oldu bu kadar yıl sonra. Burayı bırakmak istemiyorum. Özlüyor musunuz dediğinizde; inanın çok tuhaf bir şey, en fazla bir hafta uzak kalsam (iş için olabilir, tatil için olabilir) bu bir haftayı uzatamıyorum. Buranın dışında bir yerde kalamıyorum yani. Evimi ve burayı çok özlüyorum. Hatta doğruluk payını bilmiyorum ama şöyle bir söylem var; "50 yıl burada yaşayıp Üsküdar'a gitmemiş adam vardır Kuzguncuk'ta" denilir. Burada tuhaf bir şey var, bağlıyor sizi. Havasından mı suyundan mı insanından mı bilemiyorum. Ama bir düşünün; arkanızda Fethi Paşa, önünüzde Boğaz, tarih, kültür... Her şey var burada. Bağlıyorsunuz ve

gidemiyorsunuz buradan. İstanbul dışındaki işleri almıyorum. Çünkü uzun süre şehir dışında kalmak gerekiyor ise o işi kabul etmiyorum.”

Ressam ve Tablo Restoratörü A ise (16.04.2018 trh. Kişisel Görüşme ) , Beşiktaş'ta bulunan işyerine gittiğinde dahi semte duyduğu özlemi dile getirmektedir: “Çok özlüyorum burayı. İki günden fazla olduğunda ayrılık sürem evime uçarak gidiyorum. İş dönüşlerim bile böyle oluyor diyebilirim.”

### 3.8.Kuzguncuk'un Süprizleri

Uçsuz bucaksız bir okyanus bile bazen küçükmüş gibi algılanır iken, minnacık bir mekân barındırdığı özellikler ile uçsuz bucaksız bir ülkeymiş gibi algılanabilir. Bu durum oraya ait algıyı ifade eder. Kuzguncuk'ta oluşan algı ikinci tanıma dahildir. Kişilerin anılarında, hafızalarında öyle bir kimlik kazanır ki, bir labirentin tüm köşelerini birer birer dönmek gibi bir his yaşatır ki; her köşe başında değişik bir özelliği ile karşılaşmaktadır. Anlatılacak birçok özellik, derinleşecek birçok konu her köşede yolcuya seçimi zor kararlar veririr. Böyle katmanlı bir semt, kişiyi tahlil ve tespit ettiği disiplinler ile kuşatır. Bu semtte köşeye sıkışmışlık, bunalmışlık hissi yaşamazsınız. İnsanların dünya algısını etkileyen bir “şey” vardır. Bu “şey” i büyük hayaller kurduran bir yer olarak tanımlamak mümkün olabilir. Herkes birbiri ile ve de doğanın döngüsü ile etkileşim içinde yani kısaca doğal akışı içindedir. “Bir evden müzik sesi geldiğinde oraya taşınmış olan sanatçı semte ses katmaktadır. Yusuf Katipoğlu'nun resim atölyesinde yapıp evine götürmek için semtin sokaklarında taşıdığı resim Kuzguncuk'a bir şeyler katar.” (Heykeltraş A, 10.01.2018 trh. Kişisel Görüşme ) sözlerinde ifade edildiği gibi semtin sokakları umulmayan anlarda sanat ile burun buruna gelinebilir. Ayrıca bu karşılaşma için herhangi bir sanat galerisinin vitrinine bakılmasına dahi gerek kalmadan. Bakışı tuvale, düşünceleri söze dökmeyi vaat etmektedir. Semte küçük bir odaklanma büyük bir metni doğurabilir.

Kuzguncuk, sokaklarını arşınlayanlara masallarda olduğu gibi uçan bir halı üzerinde gibi hissettirir. İstanbul tezgâhta dokunan kilim ise uçan halı Kuzguncuk'tur. Zira Boğaz tarafından semte girdiğiniz an uçan halının üzerine ilk adımı atarsınız; trafik, karmaşa, koşuşturmaca, gökyüzünü görmeyi ve oksijenin dolaşımını engelleyen büyük binalar o an arkanızda kalır. “İnsan kendini burada ulusların farklı dillere ayrıldıkları günde sayar. Hayatın sıradan ilişkileri için en az dört dil bilmek gerekiyor. Pera'da çok dilli çocuklar Yunanca, Türkçe, İtalyanca ve Fransızca konuşuyor.” (Gautier, 2018: 86 ) Yazarın İstanbul için söylediği bu cümleler Kuzguncuk için geçerli sayılabilir. Ancak bahsi olan dört dil; doğa ve hayvan sevgisi, insana saygı, hoşgörü ve sanata saygı biçiminde günümüzdeki durumuna evrilebilir. Açık hava müzesine gelmiş hissi veren semt ilk anda farklı bir yer olduğunu söylemektedir. Uçan halının barındırdığı zenginliklerden birini semt doktorunun eşi Ressam E ( 16.01.2018 trh. Kişisel Görüşme) bir anısı eşliğinde aktarmaktadır: “Bir gün şöyle bir şeye şahit olduk ve bu söyleyeceğim gerçek Kuzguncuk'tur. Yani gerçek Kuzguncuk oydu. Eşimin muayenehanedeki masasının üzerinde bir baktık günün birinde; öyle bir aya denk geldi ki Musevilerin hamursuzu, Hıristiyanların paskalya yumurtası ve Müslümanların aşure günü aynı tarihe denk geldi ve masanın üstünde bunları simgeleyen yiyecekler vardı. Hepsi semt halkından ikramdı semtin doktoruna. Dedim ki; Gerçek Kuzguncuk bu!”



**Resim 5:** Kuzguncuk'ta yaşadığı yıllarda Sevim Burak'ın ikamet ettiği Hamam Sokak'taki ev.  
Kaynak: Mehmet Ekiz Arşivi.



**Resim 6:** Kuzguncuk'ta yaşadığı yıllarda Can Yücel'in ikamet ettiği Hamam Sokak'taki ev. Kaynak: Mehmet Ekiz Arşivi.



## Sonuç

“Hoşgörünün Adresi” belirgin bir kültüre sahip semt, kendine has ruhu, bu ruhu besleyen çeşitli dini mekânları, bostanı, bostanın varlığını sürdürmesini amaçlayan yüksek bilinçli sivil toplum oluşumları, tarihi iskelesi, eski ahşap yapıları, dar ve yer yer merdivenli sokakları, sayısız küçük esnafı, atölyelerini semtte konumlandırmış sanatçıları, seçkin eserlerin sergilendiği sanat galerileri, eğitim seviyesi yüksek sosyal sermayesi ile çok veçhelidir. Bir gülün yaprağı gibi katmerli bileşenleri ile özel bir semttir. Birlik beraberlik içinde gerçekleştirilen kutlama ve anma törenleri, semte ait ihtiyaçların karşılanmasına yönelik düzenlenen panayır, kermes ve sokak sergileri semt ruhunun varlığının kanıtıdır. Tüm bu öğeler ile Kuzguncuk, tarihi dokuda mahalleyi yaşayan ve yaşatan bir mekândır.

Yağmur sonrasında oluşmuş bir su birikintisinden bir miktar su alınarak incelenirse önce çamurlu su görünür. Daha dikkatli bakıldığında temiz su damlacıkları dikkati çeker. İlk bakışta görünmeyen ancak en baştan beri var olan bu temiz su damlalarında olduğu gibi Kuzguncuk’a ait araştırma, geliştirme, düzenleme ve yeniliklerde tarihsel dokunun varlığı bilinerek kurgulanan yöntemler tercih edilmesini gerekli kılmaktadır. Statik bir anlayış yerine semt kimliği ön planda tutularak stratejik bir anlayış geliştirilmelidir. Semtin kimliğini oluşturan doğal/yapay ve sosyo-kültürel öğeler uyum için de değerlendirilmelidir. Bu öğeler içinde olan insanın gelenek ve görenekler gibi saikleri ile semin bileşenlerini oluşturduğundan çözümlenerek iyi öğrenilmesi gerektiği unutulmamalıdır. Ayrıca bu saiklere sahip çıkmaya çabalayan semtlilerin varlığı bir fırsat olarak değerlendirilmelidir. Kuzguncuk, sonsuza açılan geniş bir kapı gibidir. Onda yaşamış, ondan göçmüşler iz bırakmış, ayrılışlar bile duyarlılık oluşturmuştur. Bu faktör birçok hususta yol gösterici olabilir, oluşan sosyal sermayenin bir katma değere dönüştürülmesinin amaçlandığı projeler üretilebilir. Farklılıkların zenginlik kazandırdığı gerçeği unutulmamalıdır. Eskiden semtli Müslümanlar tarafından bilinen diğer dinlere ait bayramlar ve özel günler hakkında bugünün semtlilerince pek bir bilgiye sahip olunmaması ya da sınırlı veya yanlış bilgi sahibi olunması nedeniyle gündelik yaşam pratiğinde yer bulamamaktadır. Yerel yönetim tarafından bu tür günlerin canlandırılması için girişimlerde bulunulabilir. Yolu bir biçimde semte düşmüş şahsiyetlerin tanıtılması, ürünlerinin bilinirliğinin sağlanması yönünde çalışmalar yapılabilir. Semte kattığı zenginlikler işlenebilir. Örneğin Can Yücel ve Sevim Burak’ın yaşadığı evler bu bakış açısı ile değerlendirilebilir.

İki yıl art arda semtlilerin tamamen amatörce organize ettikleri açık hava sanat etkinliklerinin, yerel yönetim eli ile süreklilik arz etmesinin arzulandığı araştırma esnasında katılımcılar tarafından sıklıkla dile getirilmiştir. Bu devamlılığın yılın belli birkaç gününde gerçekleştirilmesi, desteğe hazır olan semtliden alınan güç ile zaten sanat ile iç içe olan semte bir veçhe daha kazandırılması mümkündür. Korumanın mekânsal alandan kültürel alana yönelmesinin gerekliliği, somut olmayan mirasa yönelik bir koruma anlayışına gebe bir yer olduğu tespit edilen Kuzguncuk’ta selamlaşmanın ve ikramlaşma önemli yer tutmaktadır. Korumaya kültürel bir boyut katma, mekândan kültüre dönük anlayışın geliştirilmesi için Kuzguncuk güzel bir kaide, özel bir atmosfer ve âlemdir. Koruma anlayışında; sanatçıların bizzat bulunmayı tercih etmeleri, özgün üretimlerini orada yapabilmeleri de anlatılan bu durumu destekleyen bir diğer unsurdur. Araştırmanın semt kimliği üzerine güncel tartışmaların geliştirilmesine katkı sağlaması mümkündür. Sonuç olarak denilebilir ki; farklılıkların yarattığı zenginlik semtte yaşayanların sanatsal kimliğini besleyerek geliştirmiştir.

## Kaynakça

- Andrew Light & Jonathan M. Smith (Editörler), **The Aesthetics of Everyday Life**, New York: Columbia University Press, 2004.
- Amy Mills, **Hafızanın Sokakları**, 1. Basım, İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 2014.
- Cengiz Bektaş (Katılımcı) **Sanatçı Tanıklığı Kent Yaşam Kültür, Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı Habitat II Kent Zirvesi İstanbul 3-14 Haziran 1996**, Ankara: Edebiyatçılar Derneği Yayınları, 1996.
- Deborah Stevenson, **Cities and Urban Cultures**, 1. Basım, Philadelphia: Open University Press, 2003.
- Edmondo De Amicis, **İstanbul**, (Çev. Beynun Akyavaş), 3. Basım, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1993.
- Fatma Keçeli, **Güngör Dilmen'in Oyunlarında Mitolojik Tarihsel ve Fantastik Olanın Kullanımı**, s.26, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/13/181/1431.pdf>, (Erişim: 09.05.2018).
- Hale Seval, **Çömlekçi Maria**, Patika Dergisi, 97. Sayı, 2017.
- Henri Lefebvre, **Kentsel Devrim**, Selim Sezer (Çev.), 4. Basım, İstanbul: Sel Yayınları, 2015.
- Hüseyin Koçak, "Kent-Kültür İlişkisi Bağlamında Türkiye'de Değişen ve Dönüşen Kentler", **Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi**, Sayı 2, 2011.
- Jale Erzen, **Üç Habitus Yeryüzü, Kent, Yapı**, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2015.
- İskender Altın, **İşte Baş İşte Gövde İşte Kanatlar Oyununu Çalışırken Keşfettiğim, Sevim Burak'ın Metinlerine Ya da Kendime Bakışımı Oluşturan Notların Arasından Seçilen Veya Yeni Yazılan 24 Not**, Tiyatro Araştırmaları Dergisi, Sayı:32. 2011/2.
- Karoly Kos, **İstanbul**, 1. Basım, İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2017.
- Kevin Lynch, **Kent İmgesi**, 10. Basım, İstanbul: İş Bankası Yayınları, 1973.
- Muhsine Helimoğlu Yavuz, (Katılımcı), **Sanatçı Tanıklığı Kent Yaşam Kültür, Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı Habitat II Kent Zirvesi İstanbul 3-14 Haziran 1996**, Ankara: Edebiyatçılar Derneği Yayınları, 1996.
- Neşe Mesutoğlu (Ed.), Anjelika Akbar (Röportaj veren), **İstanbul Hayalden Gerçeğe Sözden Yazıya**, 2. Basım, İstanbul: Pozitif Yayınları, 2012.
- Osman Altıntaş, İsa Eliri, **Birey Toplum İlişkisinde Kent Kültürü, Kamusal Alan ve Onda Şekillenen Sanat Olgusu**, İdil Sanat ve Dil Dergisi, Sayı:5, 2012.
- Ömer Seyfettin, **Pembe İncili Kaftan**, 18. Basım, İstanbul: Timaş Yayınları, 2016.
- Sadettin Ökten ve Aynur Can, **Objeden Hareketle Bir Estetik Denemesi Estetik Objeler Olarak Eyüpsultan, 5-7 Mayıs 2000 Tarihi Kültürü ve Sanatıyla Eyüpsultan Sempozyumu IV Tebliğler**, İstanbul: Eyüp Belediyesi Kültür Yayınları(350-363), 2000.
- Serdar Pakkan, **Kuzguncöy-Bir Kuzguncuk Şiiri**, <https://www.antoloji.com/kuzguncukoy-bir-kuzguncuk-siiri-siiri/> (Erişim: 16.04.2018).
- Theophile Gautier, **İstanbul Dünyanın En Güzel Şehri** (Çev. Nuriye Yiğitler), 2. Basım, İstanbul: Profil Kitap Yayın, 2018.
- Turgut Cansever, **İslam'da Şehir ve Mimari**, 9. Basım, İstanbul: Timaş Yayınları, 2014.
- Yasemin Hayta, "Kent Kültürü ve Değişen Kent Kavramı", **Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı:2, 2016.